"GRONDIG BEKEKEN"

AWN

Lek- en Merwestreek

Afdeling 11
27e Jaargang no 1, maart 2012
Jaarverslag 2011

JAARVERSLAG ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP GORINCHEM

Toos Busch, Martin Veen en Wieteke van Hulten

Publiciteit

In Gorinchem werd op 10 september - Open Monumentendag - door wethouder Arjen Rijsdijk de *Dalem Donk - Archeologisch Rijksmonument nr. 531041*- onthuld. Op het informatiepaneel wordt het ontstaan van donken in de Alblasserwaard uitgelegd. Alleen de top van de donk is zichtbaar. Uit booronderzoek in 2000 is gebleken, dat hier in het Neolithicum (Nieuwe Steentijd: 5300 tot 2200 jaar voor Chr.) zes gescheiden afvallagen en evenveel bewoningfases zijn geweest. De Dalem Donk, waarvan de omvang 245 x 140 meter bedraagt, is van historische waarde en blijft ongeschonden.

Afb. 21 Het informatiebord bij de Dalem Donk. Foto: Toos Busch.

De Middeleeuwen herleefden bij de *Vestingdagen 20 en 21 mei.* De Werkgroep Archeologie van de gemeente Gorinchem had een kraam ingericht met vondsten van het Kasteel van de Van Arkels, dat in 1412 is afgebroken.

De makers van replica's, zoals pijlpunten, kannen en drinkschaaltjes, genoten van de authentieke voorwerpen.

De *website* kreeg een eigen domeinnaam (www.archeologiegorinchem.nl) en werd gemoderniseerd. Voortaan zijn alle bekende gegevens van archeologisch onderzoek in de gemeente Gorinchem voor iedereen online beschikbaar. Dit onder meer via een uitgebreide bibliografie waarin alle bekende archeologische publicaties over Gorinchem worden vermeld. Als proef werden de resultaten van het onderzoek op de locatie Bluebandhuis, dagelijks "getwitterd" aan een groeiend aantal belangstellenden (via @archeogorinchem). De website werd 22.835 keer bezocht. Volgend jaar wordt gestart met het publiceren van de collectie via een online database, die in samenwerking met de archeologische dienst van Kampen wordt ontwikkeld.

Depot en werkruimte

In maart 2010 is het depot voor archeologische bodemvondsten door de provincie Zuid-Holland aangewezen als 'gemeentelijk archeologisch depot'. In het kader van deze aanwijzing is in overleg met de provincie vastgesteld dat het depot nog aan twee eisen vanuit de KNA moet gaan voldoen. Enerzijds gaat het om de eis om metalen vondsten in een daartoe geschikte klimaatruimte te bewaren. Anderzijds gaat het om de eis om alle in het depot opgeslagen vondsten digitaal toegankelijk te maken voor onder andere wetenschappelijk onderzoek. De kosten die gemaakt moeten worden om aan deze eisen tegemoet te kunnen komen, kunnen niet uit het reguliere budget voor archeologie worden betaald. Reden waarom de gemeenteraad in het kader van de behandeling van de perspectiefnota 2012-2015 is gevraagd om extra middelen beschikbaar te stellen. De gemeenteraad heeft deze aanvraag gehonoreerd. Concreet betekent dit, dat er in 2012 budget beschikbaar is om de benodigde investeringen te kunnen doen.

Onderzoek Bluebandhuis

Van 31 oktober tot en met 11 november 2011 is een opgraving uitgevoerd op de hoek Arkelstraat/Rosmolensteeg in verband met geplande

nieuwbouw. Blijkens gegevens in het Regionaal Archief Gorinchem stond in 1543 de Grote Rosmolen in de Arkelstraat op de noordelijke hoek van de Rosmolensteeg.
Drie werkputten - tot ruim vier meter onder het niveau van de straat - geven een goed inzicht in de opbouw en samenstelling van de bodem.
De oudste funderingen, aardewerk en de inhoud van een beerton komen uit de Late Middeleeuwen. De vele kilo's fragmenten van maalstenen en resten van houtconstructies bewijzen de aanwezigheid van een rosmolen. Houtmonsters worden dendrochronologisch onderzocht om het hout zo nauwkeurig mogelijk te dateren. Vermeldenswaard is de vondst van een complete kan van grijs aardewerk met veertien skeletjes van muizen. Op het terrein was ook een 19de eeuwse waterput; de daarvoor gebruikte stenen waren veel kleiner dan de gebruikelijke forse kloostermoppen bij deze opgraving.

Afb. 22 Tim de Ridder en Ton Wijkamp bij de opgraving bij het Bluebandhuis.
Foto: Hollandia Archeologen.

Werkzaamheden vrijwilligers
Aan de uitwerking van het Kasteel van de Van Arkels werd veel tijd besteed.
De munten van het Kasteel van de Van Arkels en van de Groenmarkt (2010) werden gedetermineerd.
Het glas van de Nieuwstad werd voorzover mogelijk gerestaureerd.
In dit jaar werden 28 voorwerpen, meest roodbakkend aardewerk, gerestaureerd.
Bij de opgraving van het Bluebandhuis zijn de vrijwilligers ingeschakeld bij het veldwerk en bij het zoeken met de metaaldetector. Daarna zijn de big bags met de inhoud van de beerton gezeefd, aardewerk en botten gewassen. De metaalvondsten worden geconserveerd. De fragmenten van de maalstenen zijn een echte 3D puzzel; mogelijk is de diameter te bepalen.
Het aangeleverde vondstmateriaal, de onderzoeks- en opgravingsdocumentatie zijn in het depot volgens de voorschriften opgeslagen.

Afb. 23 Door de werkgroep gerestaureerd aardewerk en glas. Foto: Martin Veen.

Bruiklenen
- In Het Limburgs Museum in Venlo was van 1 mei tot en met 30 oktober een kleine tentoonstelling over haardstenen. De Gorinchemse haardplaat viel onder het onderdeel merkwaardige haardstenen. In 1986 werd de haardplaat bij bouwwerkzaamheden gevonden en is na restauratie in het depot van het Gorcums Museum bewaard. Het is een zeldzaam voorwerp, oorspronkelijk uit één stuk. De plaat is ongeveer 74 cm hoog en 70 cm breed. Het bijzondere is dat de stempels, die erop staan, bekend zijn van haardstenen. Op één van de stenen staat het nog leesbare jaartal 1612. De haardplaat is nu opgenomen in het archeologisch depot. Zie publicaties in 2011.
- Aan het bouwbedrijf Van Daalen Arkel, dat de nieuwbouw na de opgraving in de Nieuwstad uitvoerde, werden 29 voorwerpen van de opgraving voor één jaar uitgeleend om in een vitrine in het kantoor te exposeren.
- Voor de semi-permanente tentoonstelling Boeren, Burgers en Buitenlui in het Regionaal Archief Gorinchem werden 36 kleine voorwerpen in bruikleen gegeven.

Schenkingen
- In het depot staat een dubbele vitrine met vondsten uit diverse Gorinchemse opgravingen, geschonken door Hollandia Archeologen, Zaandijk.
- De werkruimte werd voorzien van door verhuizing overtollig geworden stellingen van Bureau M&A Dordrecht.

Ontvangst groepen
Veertien medewerkers van de afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling & Milieu kregen op 17 november een rondleiding in het depot en de werkruimten.

Diversen
Het Erfgoedhuis Zuid-Holland organiseerde een netwerkdag Belangenbehartigers Archeologie op 17 september in het Archeon en het Archeologiehuis Zuid-Holland. Twee personen bezochten deze dag in Alphen aan de Rijn.

Krantenartikelen
De Stad Gorinchem, 13 september: *Dalem Donk bewaart schat.*
Informatiebord bij archeologisch rijksmonument
De Stad Gorinchem, 1 november: *Archeologisch onderzoek*
AD Rivierenland, 1 november: *Zoeken naar sporen rosmolen bij Bluebandhuis*
AD Rivierenland, 5 november: *Vondst uit middeleeuwen*
De Stad Gorinchem, 6 november: *Kloostermoppen in bouwput Bluebandhuis*
AD Rivierenland, 10 november: *Rosmolen uit de 15de eeuw gevonden*
AD Rivierenland en AD Drechtsteden, 12 november:'*Vondst: kan met muizen, archeologen stuiten op 13de eeuws fundament*

Publicaties in 2011

- Beijer, Ton, 2011: *Haardstenen en de haard, Maaslandse haardstenen, productie, verspreiding, toepassing en versiering.* Eijsden, p. 60-62.
- Busch, Toos, Martin Veen en Wieteke van Hulten, 2011: *Jaarverslag Archeologische Werkgroep Gorinchem (2010).* In: Grondig Bekeken, tijdschrift van de Afdeling Lek- en Merwede van de AWN, 2011-1, p. 38-40.
- Hanemaaijer, M, 2011: *Merwededijk 13 & 14 te Gorinchem, Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend en karterend booronderzoek.* ADC Rapport 2448.
- Hoogendijk, Tim, 2011: *Afgedankt huisraad van een luitenant-kolonel.* In: Westerheem, tijdschrift voor de Nederlandse archeologie, 2011-6, p.314-317.
- Hoogendijk, T., 2011: *Inventariserend onderzoek d.m.v. proefsleuven (IVO-P) en een archeologische opgraving (AO), Gorinchem Nieuwstad 7 a t/m d.* Hollandia reeks 333; Zaandijk.
- Hoogendijk, T. (red.), met bijdragen van T.J.J. Vernimmen en M. d'Hollosy, 2011: *In de schaduw van de Grote Kerk, een archeologische opgraving van het kerkhof bij de toren van de Grote Kerk in Gorinchem.* Zaandijk.
- Horn, M. en A.W.E. Wilbers, *Waaldijk 18, Dalem Gemeente Gorinchem, Archeologisch bureauonderzoek & Inventariserend veldonderzoek, verkennende fase.* B&G rapport 1069.
- Isendoorn, A.J.D., R.F. Engelse en A. Timmerse, *Archeologisch onderzoek aan de Keizerstraat 44 te Gorinchem, proefsleuvenonderzoek.* Archeomedia, Rapport A10-038-R, Nieuwerkerk aan den IJssel.
- Oostveen, Jan van, 2011: *Gorinchem, pijpen Krijtstraat.* Tiel.
- Oostveen, Jan van, 2011: *Het assortiment van de Gorinchemse tabakspijpenmaker Sijmen Groenhouwer.* Tiel.
- Oostveen, Jan van, 2011: *Tabakspijpen uit de collectie Ton Wijkamp.* Tiel.
- Oostveen, Jan van, en R. Stam, 2011: *Productiecentra van Nederlandse kleipijpen, een overzicht van de stand van zaken.* p.77-83.
- Poulus, E., 2011: *Archeologisch bureauonderzoek Tinnegiettersteeg Gorinchem.* Hollandia reeks XXX, Zaandijk.
- Rooijen, Eliza van, 2011: *Gorinchem: Achter de Kerk.* Archeologische Kroniek van Zuid-Holland; 40e jaargang 2008; p.16.
- Rooijen, Eliza van, 2011: *Gorinchem: Arkelse Onderweg (Kop van de IJsbaan).* Archeologische Kroniek van Zuid-Holland; 40e jaargang 2008; p.16.
- Spanjaard,. G.W.J., 2011: *Archeologisch bureau onderzoek Plangebied "Bastion 2" te Gorinchem in de gemeente Gorinchem.* Doetinchem.
- Veen, Martin, 2011: *Schrijfstiften uit Gorinchem.* In: Westerheem, tijdschrift voor de Nederlandse archeologie, 2011-6, p.298-300.
- Wijnen, Jeroen, 2011: *Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek door middel van verkennende en karterende boringen. Bedrijventerrein Oost II, Gorinchem, Gemeente Gorinchem.* Zuidnederlandse Historische Notities 237, Archeologisch Centrum Vrije Universiteit-Hendrik Brunsting Stichting; Amsterdam.

De rapporten van alle bureau- en veldonderzoeken en opgravingen vanaf 1996 zijn on-line te raadplegen: (www.archeologiegorinchem.nl)